

# Het raadselachtige huilen van Charles Darwin

G.J. VAN DER PLOEG

## BESPROKEN BOEKEN

Darwin, C. *De autobiografie van Charles Darwin. De oorspronkelijke versie. Vertaling Fieke Lakmaker.*

Nieuwezijds 2000, 160 p., ISBN 90 5712 080 1, f 39,90.

Darwin, C. *Het uitdrukken van emoties bij mens en dier. Vertaling Fieke Lakmaker; inleiding, nawoord en commentaar*

Paul Ekman.

Nieuwezijds 1999, 483 p., ISBN 90 5712 0305, f 69,50.

Archer, J. *The Nature of Grief. The Evolution and Psychology of Reactions to Loss.*

Routledge 1999, 317 p., ISBN 0415178584, £ 18.99.

Lutz, T. *Crying. The Natural & Cultural History of Tears.*

Norton 1999, 352 p., ISBN 0393047563, £ 18.95.

Dr. Robert Waring Darwin, vader van de beroemde evolutionist en zestig jaar lang huisarts in Shrewsbury, vertelde zijn zoon Charles ooit hoe hij met succes huilende vrouwen behandelde. Een moeilijkheid in de praktijk was dat veel vrouwen die hun problemen wilden vertellen, vaak hevig moesten huilen zonder dat duidelijk werd waarom. Daardoor ging bovendien veel kostbare tijd verloren. Toen hij eenmaal ontdekt had dat ze nog harder gingen brullen als hij vroeg of ze zich wilden beheersen, moedigde hij hen daarna juist aan om te blijven huilen, want niets luchtte zo op. Het gevolg was telkens weer dat ze ophielden met huilen, zodat hij te weten kon komen wat er aan de hand was en daadwerkelijk raad kon geven.

Of Charles Darwin (1809-1882) zijn vaders paradoxale aanpak van huilende vrouwen zelf toepaste, vermeldt de historie niet. Tot groot verdriet van zijn vader is Darwin nooit arts geworden. Misschien maar beter ook, want Darwin tobde het grootste deel van zijn bestaan met nerveuze gastro-intestinale symptomen, die voor internist en psychiater een bron van speculatie blijven. In een recente publicatie komen een Amerikaanse radioloog en een psychiater op

grond van Darwins klachtenpatroon tot de conclusie dat hij waarschijnlijk leed aan een paniekstoornis met agorafobie. Volgens Barloon en Noyes (1997) waren negen van de dertien in de DSM-IV gemelde symptomen van een paniekstoornis prominent in het ziektebeeld aanwezig.

## ROBERT BURTON

Terecht geldt Darwin als een scherp observator van biologische en psychologische fenomenen bij mens en dier. Maar hij was dat ook van zichzelf. Op 188 handgeschreven vellen noteerde Darwin in 1876 zonder opsmuk de onlangs in het Nederlands verschenen autobiografie, oorspronkelijk bedoeld voor zijn kinderen. Daarin oordeelt hij genadeloos over zijn traagheid van begrip en gebrek aan scherpzinnigheid, maar vergoelijkt hij tevens zijn eindeloze dralen en voortdurende slag met de tijd. In combinatie met de enigszins stijve biografie uit 1990 van de psychoanalyticus John Bowlby, de als een trein lezende biografie uit 1991 van de historici Desmond en Moore, en de gedegen studie uit 1995 van de zoöloog en wetenschapshistoricus Janet Browne, geeft de autobiografie inzicht in

Darwins werk en persoonlijkheid. Maar voor een juist beeld van zijn ziekte is grondig onderzoek van de correspondentie onontbeerlijk (Burkhardt 1984-1999).

Darwins belangrijkste bijdrage aan de zielkunde is *The Expression of the Emotions in Man and Animals* (1872), dat eveneens onlangs in vertaling verscheen en dat, zoals blijkt uit twee recente studies, nog steeds als uitgangspunt geldt voor het onderzoek naar het uitdrukken van emoties bij mens en dier. Zowel in *The Nature of Grief. The Evolution and Psychology of Reactions to Loss* van de Britse psycholoog John Archer als in *Crying. The Natural & Cultural History of Tears* van de Amerikaanse anglist Tom Lutz, duiken de bekende kiekjes op met lachende, boze, angstige, verdrietige en huilende mensen, afkomstig uit het boek van Darwin.

Volledig in lijn met de Angelsaksische traditie opent Archer, hoogleraar psychologie aan de universiteit van Central Lancashire, zijn studie met een citaat uit *The Anatomy of Melancholy* (1651) van Robert Burton. Op grond van zijn eigen ervaring met deze ernstige psychische aandoening beschrijft Burton deze duistere kant van het menselijk bestaan. Burton overlaadt de lezer met een overstelpende hoeveelheid bijbelse, antieke, medische en literaire citaten, vaak in het Latijn, wat de lectuur er niet eenvoudiger op maakt. Soms lijkt *The Anatomy of Melancholy* een chaotisch in elkaar gevlochten leerboek psychiatrie, dan weer imponeert het als staalkaart van droeve en krankzinnige emoties, maar de autobiografische onderstroom kan niemand ontgaan: 'when grief appears, all other passions vanish.'

Bij Burton lopen psychiatrische en lichamelijke symptomen door elkaar, zoals bij wat we sinds begin twintigste eeuw in plaats van een melancholie veeleer een depressie en begrijpelijke reacties op verlies noemen. Volgens Archer staat de DSM-IV ambivalent tegenover rouw. Alleen als deze verder gaat en langer duurt dan normale rouw, is sprake van 'Other Conditions that may Be a Focus of Clinical Attention'. Onder invloed van de DSM-IV wordt het begrip 'reac-

tieve depressie' nog maar zelden door clinici gebruikt. Verdriet dat beleefd wordt als gevolg van traumatische omstandigheden, wordt geclassificeerd als 'posttraumatische stressstoornis'. Hoewel er een aantal termen bestaat voor de diverse vormen van rouw, heerst er volgens Archer onder experts verwarring over het juiste gebruik van de verschillende aanduidingen. Wat bedoelen we met gecompliceerde rouw, traumatische rouw of pathologische rouw, en waar gaat de ene stoornis over in de andere?

#### CANDLE IN THE WIND

Het onderwerp dat Archer in zijn boek aansnijdt, is natuurlijk niet nieuw, maar zijn benadering is origineel. In *The Nature of Grief* presenteert Archer een uitstekend beeld van het psychologisch onderzoek op dit gebied. Alleen trekt hij fel van leer tegen wat hij ziet als pure speculaties in *Trauer und Melancholie* (1917) van Freud, waardoor het rouwonderzoek decennia lang zou zijn gefrustreerd. Liever schuift hij de Britse psycholoog Alexander Shand naar voren, die op grond van poëzie en literatuur in 1914 'The laws of sorrow' opstelde. Deze invalshoek spreekt Archer erg aan, omdat ook hij parallellen ziet tussen de bevindingen uit wetenschappelijk onderzoek en dat wat dichters, romanschrijvers, toneelschrijvers en biografen over menselijke ellende weten op te delven.

Stimulerend is dat de schrijver veel voorbeelden kiest uit de hedendaagse film- en muziekwereld. Om duidelijk te maken wat de functie is van collectieve rouw, kiest hij het overlijden van prinses Diana. De combinatie van een gedegen aanpak met een directe toon werkt bovendien verfrissend. 'The feeling of stability is an illusion. One phone call or a few seconds on the motorway is enough to change someone's life.' De boodschap is helder. Voor je het weet ben je zelf slachtoffer van een ramp. Alleen de obligate politieagent die als aanspreker fungeert, mankeert er nog aan.

Het is onloochenbaar dat de buitenwereld

totaal en onherroepelijk verandert door het plotselinge verlies van kind, partner, huis, baan of gezondheid. Maar de innerlijke beleving van wat men kwijt is geraakt, blijft intact en verandert snel noch gemakkelijk, schrijft Archer. De vraag rijst in hoeverre een ouder de dood van een kind ooit te boven kan komen. Bij Darwin lukte dat niet. Zijn verdriet om zijn overleden dochter Annie werd nooit verleden tijd. Eric Clapton zong zijn tranen over de dood van zijn vijfjarige zoontje weg in de popsong *Tears in Heaven*. Miljoenen mensen kochten de cd met de song *Candle in the Wind*, die werd gezongen door Elton John tijdens de begrafenis van prinses Diana in 1997. Daardoor werd zij tot icoon en kristallistiepunt van massaal geuit verdriet.

#### MEL GIBSON

Hoewel het boek van Archer zeer leerzaam en inspirerend is, geef ik de voorkeur aan het Amerikaanse boek van Lutz, dat door de losse stijl en brede situering werkelijk een feest is om te lezen. Dit boek stelt het oorspronkelijk in het Frans verschenen *The History of Tears: Sensibility and Sentimentality in France* (1991) van Vincent-Buffault in de schaduw. Lutz, die hoogleraar Engels is aan de universiteit van Iowa, bestoekt ons als een wervelwind met gegevens uit (kunst)historische, fysiologische (Frey & Langseth 1985), psychologische en literaire bronnen, wat nog niet betekent dat de vraag naar het nut en de betekenis van huilen er minder raadselachtig door wordt. Het merkwaardige verschijnsel huilen begint steeds meer op een gecompliceerde puzzel te lijken. Huilen of niet huilen, dat is in dit boek nog de enige kwestie die telt. Wat is het nut van huilen en hoe oprecht is dit verdriet?

In *Crying. The Natural & Cultural History of Tears* kiest Lutz zijn voorbeelden uit de hedendaagse Amerikaanse cultuur. President Clinton begint bij een begrafenis pas te huilen als de camera op hem is gericht. Huilende mannen zijn ineens overal te zien, schrijft Lutz. Hij noemt de huichelende tv-dominees of de huilende Oliver

North die ondertussen meeneed pleegt. Maar ook filmsterren zoals Sylvester Stallone, Leonardo DiCaprio, Brad Pitt en Mel Gibson, en sporters zoals Michael Jordan en Floyd Patterson wenen er tegenwoordig onbekommerd op los.

Ter inleiding noemt de schrijver bijbelse en antieke huilende personen. Abraham weent om de dood van zijn vrouw Sara, Jozef huilt (in een afzonderlijk vertrek) als hij zijn broer Benjamin na vele jaren in Egypte ontmoet, David huilt om de dood van zijn zoon Absalom en Jezus weent om de dode Lazarus.

#### ONMACHT

Penelope huilt om het gemis van haar man Odysseus. Op zijn beurt huilt Odysseus als hij in het paleis van koning Alkinoös bij de Phaeaken zijn eigen gruwelijke strijd in Troje hoort bezingen. Feit is dat niemand de tranen op zijn gezicht kan zien, omdat hij dit heeft bedekt. 'Waarom toch?', vraagt de auteur zich af. 'Omdat openlijk huilen niet paste bij een man of omdat Odysseus niet herkend wilde worden?' Toch 'lekte' Odysseus' verborgen verdriet via andere weg wel degelijk naar buiten. Hij snikte zo hevig dat Alkinoös het alsnog in de gaten kreeg. Lutz vindt het een mooi voorbeeld van een heldhaftige huilpartij. Openlijk huilen is kinderlijk, tragisch, of hysterisch, denkt Lutz. Verborgen tranen sieren de held.

Shakespeare is goed voor menige traan. King Lear huilt om de dood van zijn jongste dochter Cordelia, uit schuldgevoel omdat hij haar slecht heeft behandeld. Desdemona huilt omdat haar man Othello haar ten onrechte van ontrouw beschuldigt. Volgens de Moor Othello zijn het allemaal maar krokodillentranen (IV.i.239-242: 'O, devil, devil! / If that the earth could teem with woman's tears / Each drop she falls would prove a crocodile. / Out of my sight!'). De uitdrukking verwijst volgens Lutz naar het biologische gegeven dat een krokodil tijdens het opensperren van zijn kaken om een slachtoffer te verzwelgen tegelijkertijd zijn traanklieren leegperst met als gevolg

een overvloedige traansecretie. Echte krokodillen tranen betekenen dus emotioneel niets. Desdemona's tranen wijzen evenwel niet op emotionele chantage. Ze zijn oprecht. Toch wordt zij door Othello wegens ontrouw gedood.

Behalve het, individuele, huilen van geluk, pijn, verdriet, opluchting, schaamte, religieuze extase, ontroering of huilen uit nijd, zelfmedelijden, koele berekening of effectbejag, bestaat er de collectieve huilbui in de bioscoop om de ondergang van de *Titanic* die men als een soort catharsis beleeft. Een theatraal voorbeeld van nationaal georganiseerd verdriet zag je in Noord-Korea na het overlijden van het staatshoofd. Publieke tranen van politici moet je wantrouwen. In Clintons tranen is met enige oefening geraffineerde volksverlakkerij te herkennen, maar bij Elske ter Veld, Hanja Maij-Weggen en Karin Adelmund weet ik het niet zeker. Bij hen houd ik het op onmacht en schaamte. Darwins vader zou het wel weten: 'Huil maar eens lekker, dat lucht tenminste op.' Je vraagt je af wat hij van een huilende rechter uit onze tijd zou hebben gevonden.

#### HUILBABY

Het interessantste gedeelte is *The Crying Body*, waarin Lutz ingaat op de fysiologie van huilen en uitgebreid het fenomeen darmkoliek behandelt. Door de passage over het fenomeen 'huilbaby' moest ik ineens denken aan de uitdrukking 'huilende darmen', zoals een van mijn patiënten haar psychogene buikpijn verklaarde. De patiënte had verdriet om de verbroken relatie met haar zoon, die naar haar zeggen nooit meer goed zou komen. Ze slikte grote hoeveelheden paracetamol om de pijn te verlichten, maar van een goed gesprek met haar zoon wilde ze niet weten.

Het relatief nieuwe verschijnsel 'huilbaby' wordt in verband gebracht met heftige darmkrampen en zou soms op koemelkallergie berusten. Je kunt ook te weinig tranen produceren, zoals bij de ziekte van Sjögren, wat te ondervangen is met kunsttranen. Depressieve patiënten

worden soms geplaagd door enorme huilbuien zonder reden, of ze huilen helemaal niet meer, wat bij de algehele remming past.

In *The Crying Body* worden zes foto's van huilende kinderen besproken uit *The Expression of Emotions in Man and Animals* (1872). Daarin borduurde Darwin voort op wat Herbert Spencer in *Principles of Psychology* (1855) beschreef. Behalve spiercontracties rond de ogen noteerde Darwin spierveranderingen van de mond, en wijziging van de ademhaling en de bloedsomloop. Zijn conclusies over de betekenis van deze spiercontracties zijn betwistbaar, schrijft Lutz. Darwin beschouwde huilen als het directe gevolg van spiercontracties in het gezicht, die op hun beurt werden veroorzaakt door 'krachtige' ademhaling. Hoewel Darwin culturele variaties in huilgedrag erkende, werden tranen volgens hem zuiver fysiologisch bepaald. Tranen waren het gevolg van samentrekking van spieren die de traanklieren krachtig leegpersten.

Dat de ene persoon hilde van plezier en de andere van verdriet was volgens Darwin het gevolg van een verschil in culturele en leeftijdsgebonden gewoonte. Terwijl het kind zijn tranen de vrije loop liet, leerde de volwassene zijn emoties steeds beter te beheersen.

#### DA COSTA

Behalve de ziekte van Darwin komen in het navolgende de tranen en het raadselachtige huilen van Darwin zelf aan bod. Barloon en Noyes (1997) vonden in diens correspondentie dat Darwin op zestienjarige leeftijd al periodes had met buikklachten, vooral in stressvolle situaties. In zijn autobiografie schrijft hij dat zijn vader hem terecht in 1825 voortijdig van school haalde wegens zijn geringe leerprestaties, waarna hij samen met zijn broer medicijnen ging studeren in Edinburgh, wat hij twee jaar volhield. De studie viel hem zwaar, en sommige ziektegevallen in het ziekenhuis maakten hem van streek. Tweemaal woonde hij een operatie in het ziekenhuis bij, waarvan een bij een kind, maar hij

vluchtte voordat ze afgelopen waren. Na drie jaar zijn tijd verspild te hebben met een onsuccesvolle theologiestudie in Cambridge begon hij op 27 december 1831 als natuuronderzoeker aan zijn zeereis op de *Beagle*. Eerst moest hij nog twee maanden in Plymouth wachten, waarin hij zich neerslachtig voelde door de gedachte dat hij zijn familie en vrienden lange tijd moest verlaten en door het droefgeestig makende weer. Hij had last van hartkloppingen en pijn in de hartstreek, en was ervan overtuigd dat hij een hartafwijking had. Hij ging niet naar een dokter uit vrees dat hij te horen zou krijgen dat hij niet gezond genoeg was voor de reis. Toch bleef zijn gezondheidstoestand tijdens de zeereis, die tot 2 oktober 1836 duurde, goed, met uitzondering van terugkerende zeeziekte.

De eerste twee jaar na zijn terugkeer waren de actiefste van zijn leven, al was hij af en toe ziek, waardoor hij tijd verloor. Als achtentwintigjarige zou Darwin zijn eerste angstaanval hebben doorgemaakt. Daarna hield hij altijd last van lichamelijke en emotionele symptomen, zoals hartkloppingen, kortademigheid, duizeligheid, trillen, huilen, en buikklachten. Kort na zijn dood in 1882 beschreef Darwins arts Dr. Edward Lane de symptomatologie, die vaak gepaard ging met aanvallen van hartkloppingen, kortademigheid, een licht gevoel in het hoofd, trillen, huilen, het gevoel dood te gaan, spanningsgevoel in de buik, en depersonalisatie (Colp 1977). Zelf meldde Darwin in een brief van 20 mei 1865 aan Dr. John Chapman dat hij 25 jaar lang last had van hysterische huilbuien, met het gevoel dood te gaan en flauw te vallen (Colp 1977).

Mogelijke diagnoses variëren van verhevigde of catarrale dyspepsie, onderdrukte jicht, arseenvergiftiging en chronische neurasthenie tot hypochondrie, depressie, hyperventilatie, het DaCosta-syndroom en trypanosomiasis (de Chagasziekte). Darwin uitte regelmatig depressieve symptomen als gevolg van hevige aanvallen van zijn ziekte. Zo schreef hij op 10 november 1863 aan Joseph Hooker dat hij hoopte dat zijn leven kort zou zijn, tenzij hij een beetje kon wer-

ken (Darwin F. 1919). Van suïcidale gedachten repte hij echter nergens. Een depressie is niet erg waarschijnlijk gezien zijn enorme productiviteit, en de Chagasziekte evenmin, omdat Darwin al klachten had vóór zijn reis naar Zuid-Amerika en een recidiverend beloop erg ongebruikelijk is bij dit ziektebeeld.

Barloon en Noyes noemen terecht een paniekstoornis met agorafobie als de meest waarschijnlijke diagnose. In de symptomatologie waren hulpeloosheid en huilbuien niet onbelangrijk. Toch zag Darwin de ziekte waaraan hij 45 jaar leed als een gunstige voorwaarde voor zijn wetenschappelijke arbeid. In zijn autobiografie schrijft hij dat hij geen wroeging heeft over het begaan van een of andere grote zonde. Wel heeft hij dikwijls spijt gehad dat hij niet op een of andere meer directe manier goed voor zijn medeschepselen is geweest. Door zijn ziekte hoefde hij echter niet te voldoen aan sociale verplichtingen en kon hij zich ten volle op de wetenschap richten.

#### ANNIE

Behalve huilen als symptoom van zijn paniekstoornis of de wanhoop daarover, is het nuttig om na te gaan hoe Darwin reageerde op verlies. In zijn biografie wijst Bowlby op het onvermogen van Darwin om door verlies teweeggebracht verdriet te uiten, wat hij stoelt op de dood van Darwins moeder toen hij acht jaar oud was. Volgens Bowlby was sprake van gestoorde rouw. Vanaf de dood van zijn moeder zou het verdriet om het verlies van haar bij Darwin 'naar binnen zijn geslagen'. Bowlby plaatst zelfs het gehele ziektebeeld in het kader van gestoorde rouw.

In de autobiografie is slechts een gering aantal argumenten te vinden voor Bowlby's hypothese van gestoorde rouw. Daarin schrijft Darwin dat hij zich nauwelijks iets van zijn moeder kon herinneren, behalve haar doodsbed, haar zwarte fluwelen jurk en haar vreemde geconstrueerde werktafel. Dat kwam volgens hem doordat



zijn zusters, als gevolg van hun grote verdriet, niet in staat waren over haar te spreken of haar naam te noemen, én door de ziekelijke toestand die aan zijn moeders dood voorafging.

Verder noemt Darwin nog twee grote verliezen die erin hakten. De dood van zijn vader op 13 november 1848, toen zijn gezondheid zo slecht was dat hij niet naar zijn vaders begrafenis kon, noch op kon treden als een van zijn executeurs. De dood van zijn dochter Annie kwam nog veel harder aan. Darwin meende dat zijn moeder, Annie en hijzelf aan dezelfde maagaandoening leden. Annie was al 25 jaar dood toen hij over haar sterven schreef, maar het verdriet om haar was nog even schrijnend: 'We hebben slechts één enorm verdriet ondergaan door de dood van Annie in Malvern, op 24 april 1851, toen ze nog maar net 10 jaar oud was. Ze was een buitengewoon lief en aanhankelijk kind, en ik weet zeker dat zij een verrukkelijke vrouw zou zijn geworden.'

Na haar dood schreef Darwin een schets om de herinnering aan Annie op te kunnen halen op zijn oude dag. Hij had zich die moeite kunnen besparen: 'Nog steeds komen er soms tranen in mijn ogen als ik aan haar innemende gewoonten denk.' Dat gebeurde ook toen Annie net overleden was. Gedurende korte tijd werden zijn misselijkheid en maagklachten door die tranen weggedrukt. Darwin huilde dus wel degelijk om het verlies van zijn dochter, maar soms huilde zijn lichaam op andere plaatsen mee.

#### WILLIAM

Sommige interesses was Darwin in de loop van zijn leven kwijtgeraakt, zoals zijn liefde voor poëzie, schilderkunst, muziek en Shakespeare. Vooral die laatste beleefde hij op latere leeftijd als zo onverdraaglijk saai dat hij er misselijk van werd. Hij las liever een biografie dan een roman, en dan alleen een roman met goede afloop en waarin liefst een knappe vrouw figureerde.

Van God en de bijbel keerde hij zich geleidelijk steeds meer af, ook al wilde hij zijn geloof eigenlijk niet opgeven. Hij registreerde op dit

punt afwezigheid van verdriet, alsof hij wel verdriet om het verlies van zijn geloof had verwacht. Zijn ongeloof sloop zo langzaam binnen, dat hij geen verdriet voelde. Maar zijn conclusie stond onwrikbaar vast. Tenslotte waren zijn vader, broer en bijna al zijn vrienden ook niet gelovig. In onze tijd zijn ongemerkt hele volkstammen zonder erg veel verdriet hun geloof in God kwijtgeraakt.

Dat het raadsel van Darwins ziekte en verdriet ondertussen nog niet geheel is opgelost hoeft niemand erg te vinden. Tenslotte heeft zijn zorgvuldige speurwerk twee schitterende boeken opgeleverd (boven aan bovenstaande boekenlijst). Darwin vermeldt trots in zijn autobiografie dat *The Expression of the Emotions in Man and Animals* zeer goed verkoopt. Op de eerste dag van de verschijning in 1872 werden 5267 exemplaren verkocht. Reeds 32 jaar daarvoor legde hij er de basis voor, toen zijn oudste zoon William werd geboren. Vanaf de eerste dag maakte hij aantekeningen van de diverse gevoelsuitdrukkingen van de knaap, want hij was er toen al van overtuigd dat zelfs de meest ingewikkelde en verfijnde nuances van die gevoelsexpressies een geleidelijke en natuurlijke oorsprong moesten hebben gehad.

Bij de geboorte van een kind beginnen de mooiste onderzoeken. Pas in 1877 publiceerde Darwin zijn oorspronkelijke observaties: 'Once, when he was 66 days old, I happened to sneeze, and he started violently, frowned, looked frightened, and cried rather badly: for an hour afterwards he was in a state which would be called nervous in an older person, for every slight noise made him start.' Uit Darwins notities blijkt overigens niet dat William een 'huilbaby' was.

#### LITERATUUR

- Barloon, T.J., & Noyes, R. (1997). Charles Darwin and panic disorder. *Journal of the American Medical Association*, 277, 138-141.
- Bowlby, J. (1990). *Charles Darwin. A Biography*. Londen: Hutchinson.
- Browne, J. (1995). *Charles Darwin. Voyaging. Volume I of a Biography*. Londen: Jonathan Cape.

- Burton, R. (1651). *The Anatomy of Melancholy. What it is, with all the kinds, causes, symptoms, prognostics, and several cures of it.* Oxford: Thorntons's.
- Burkhardt, F., e.a. (1984-1999). *The Correspondence of Charles Darwin.* Cambridge: Cambridge University Press.
- Colp, R. Jr. (1977). *To Be an Invalid: The Illness of Charles Darwin.* Chicago: Chicago University Press.
- Darwin, C. (1877). A Biographical Sketch of an Infant. *Mind. A Quarterly Review of Psychology and Philosophy*, 7, 285-294.
- Darwin, F. (1919). *The Life and Letters of Charles Darwin.* New York: D. Appleton.
- Desmond, A., & Moore, J. (1991). *Darwin.* Londen: Michael Joseph.
- Frey, W.H., & Langseth, M. (1985). *Crying: The Mystery of Tears.* New York: Harper & Row.
- Freud, S. (1917). Trauer und Melancholie. *Int. Z. artztl. Psychanal.* Bd. 4, 288-301.
- Spencer, H. (1855). *Principles of Psychology.* New York: D. Appleton, 1897.
- Vincent-Buffault, A. (1991). *The History of Tears: Sensibility and Sentimentality in France.* New York: St. Martin's.

# AUTEUR

G.J. VAN DER PLOEG is als psychiater verbonden aan het Delta Psychiatrisch Ziekenhuis te Poortugaal en recensent voor NRC Handelsblad en het dagblad Trouw.  
Correspondentieadres: MFC Hellevoetsluis, Delta Psychiatrisch Ziekenhuis, Postbus 800, 3170 DZ Poortugaal.

Het artikel werd voor publicatie geaccepteerd op 7-3-2000.